

‘Bibliotheek kan mooie rol spelen, in doe-democratie’

Gerdi Verbeet zou het wel wat vinden: de Eerste Kamer (‘toch niet meer van deze tijd’) vervangen door een burgerforum. Onze democratie is toe aan een renovatie die burgers meer invloed geeft, schrijft ze in een voorwoord bij de politieke thriller *Morten*, één van de boeken die in het kader van de nieuwe CPNB-campagne ‘Nederland Leest’ (1 t/m 30 november) cadeau worden gedaan. En de bibliotheek zou in zo’n ‘doe-democratie’ een mooie rol kunnen spelen.

De CPNB besloot het dit jaar, in samenspraak met de VOB, over een andere boeg te gooien. Draaide het bij de traditionele leesbevorderingsactie altijd om een boek, nu is het een thema: democratie. Bibliotheekleden krijgen in november als vanouds een gratis boek, maar dit keer is het een boek naar keuze. Per slot van rekening: als iets bij democratie hoort is het wel dat er iets te kiezen valt. Er kan worden gekozen uit drie titels: de klassieker *Heer van de vliegen* van William Golding, *Liefde en schaduw* van Isabel Allende en de politieke thriller *Morten* van Anna Levander. Voor elk wat wils: lezers zijn er in soorten en maten. Maar alle drie de boeken hebben op de een of

andere manier met het gekozen thema te maken.

De koersverandering sluit aan bij de transformatie die de openbare bibliotheek doormaakt. Nu de uitleenfunctie aan betekenis verliest, komen oude idealen onder het stof vandaan: emancipatie, gemeenschapsvorming. Zo schrijft de nieuwe bibliotheekwet voor dat bibliotheken ook plek voor ontmoeting en debat moeten zijn.

Oud-Kamervoorzitter en PvdA-prominent Gerdi Verbeet klinkt het als muziek in de oren. Zulke plekken zijn nodig willen we de omslag maken naar een ‘doe-democratie’, denkt ze.

'Laten we de **Eerste Kamer** inruilen voor een burgerforum'

Ze maakt zich zorgen over de groeiende vervreemding tussen burger en politiek. Burgers die politici wantrouwen en politici die door het wantrouwen waarmee ze bejegend worden 'steeds meer verkrampen'. Haar remedie: meer en diverser vormen van invloed voor de burger. 'Je zou niet eens in de vier jaar maar voortdurend met elkaar in gesprek moeten zijn, en de bibliotheek is een heel mooie plek om die ontmoetingen te hebben.' De G1000, het concept van de Vlaamse schrijver David Van Reybrouck, staat model. 'Het gaat Van Reybrouck ook om op feiten gebaseerde opinievorming. Dat vind ik mooi. Het begint altijd met elkaar goed informeren: wat zijn de dingen waar we ons zorgen over maken, wat zijn de gegevens, de feiten. Vervolgens ga je in gesprek, delibereren zoals hij het met een duur woord noemt, praten over wat werkbare oplossingen zouden kunnen zijn.'

Is het niet vooral een model dat goed kan werken op lokaal niveau?

'Zéker op het lokale niveau, maar waarom ook niet op landelijk niveau? Neem de WMO, dat thema had zich bij uitstek geleend voor een discussie over vragen als: wat willen we nou eigenlijk voor elkaar doen? Wat kunnen we voor elkaar doen? Wat brengen we nog op? En voor welke kring willen we dat doen: voor de eigen familie, voor vrienden? Voelen we nog verantwoordelijkheid voor bureaus? Dat was toch een heel relevante discussie geweest om met elkaar te voeren voordat je zo'n grote operatie start.'

Hoe organiseer je zo iets?

'Ik zou niet ongenegen zijn te zeggen: laten we de Eerste Kamer inruilen voor een burgerforum, zeg maar een groep van duizend mensen die regelmatig feedback geeft en ook standpunten inneemt in kwesties waar de landelijke politiek mee bezig is. Ik denk dat de toegevoegde waarde veel groter is dan die van de Eerste Kamer. Die is toch niet meer van deze tijd! Wat mij betreft wordt er komende verkiezingscampagne al begonnen. Wat is de agenda van de burger? Wat wil die dat de nieuwe regering ten minste op de schop neemt of waar moet die juist de handen van af laten?'

Van Reybrouck zegt dat loting de manier is om zo'n burgerforum samen te stellen.

'Ja, het moet absoluut door loting, want anders krijg je de diversiteit niet die je wilt. Je moet die mensen ook niet te lang laten zitten, twee jaar misschien. En je moet zorgen dat ze goed geïnformeerd worden, dat er spelregels zijn, dat er echt gedelibereerd wordt, dat er goede moderators zijn. Als je dit volhoudt, zowel op landelijk als lokaal niveau, dan krijg je dus duizenden mensen die medeverantwoordelijkheid hebben gedragen. Die geleerd hebben hoe complex problemen kunnen zijn, dat makkelijke oplossingen vaak niet bestaan en dat je niet vandaag iets kunt vinden en morgen weer iets heel anders.'

Zouden bibliotheken een ondersteunende rol kunnen spelen in het G1000-model?

'Je zou aan deskundigheidsbevordering kunnen denken. Ik zeg er meteen bij: onderschat het opleidingsniveau van de meeste Nederlanders niet. We zijn met z'n allen een stuk slimmer dan honderd jaar geleden. Je kunt denken aan de bibliotheek als plek waar leden van burgerfora zich van tijd tot tijd verhouden tot de samenleving. Je kunt je ook voorstellen dat een bibliotheek eens door middel van loting uit het eigen ledenbestand mensen bij elkaar brengt voor een G1000-gesprek. Om ze te oefenen: hoe voer je nou zo'n gesprek? Iedereen weet tegenwoordig hoe je je in een talkshow moet gedragen, dat hebben ze vaak genoeg gezien. Het zou heel mooi zijn

als mensen ook leren wat de spelregels van een G1000 zijn. Ik vind het wel belangrijk dat je niet allemaal mensen met dezelfde postcode bij elkaar brengt. De bibliotheek heeft juist de mogelijkheid door de segmentering van de samenleving heen te breken. Waar bijvoorbeeld kinderen elkaar niet op school ontmoeten, kunnen ze dat in de bibliotheek, net als op de sportclub, wel.'

U vindt niet alleen het tanende vertrouwen van burgers in politici zorgelijk, politici durven kennelijk ook niet op burgers te vertrouwen. De ellende rond de referenda over het associatieverdrag met Oekraïne en de Brexit hebben pleitbezorgers voor meer burgerinvloed nou niet de wind in de zeilen gegeven. Pas op met morelen aan het beginsel van de representativiteit, klinkt het.

'O, maar ik vind een referendum nou precies het tegenovergestelde van de G1000. Een referendum is een versimpeling, een digitale vraagstelling. Je kunt ja of nee zeggen op heel complexe zaken. Het referendum is gewoon geen interessant middel. Ik ben zeer voor representatieve politiek. Maar probeer je er als politiek van bewust te zijn dat je door de samenstelling van de club van die 150 plus 75 eenzijdigheid hebt. Al was het maar omdat je nu eenmaal juristen, financieel deskundigen, onderwijsdeskundigen enzovoorts nodig hebt en de publieke sector oververtegenwoordigd is. Dat scheidt de noodzaak van compensatie van de onvermijdelijk beperkte blik op de samenleving en dat moet je structureren, systematisch aanpakken.'

Merkt u onder politici die behoefte aan compensatie?

'Nou, wat me opvalt is dat ze er eigenlijk niet zo'n probleem van maken. Dat is het meest zorgwekkend. Velen vinden het niet makkelijk om echt in gesprek te gaan. Je verhaal vertellen, een of twee vragen beantwoorden, dat is iets anders dan in gesprek gaan. Omdat ze alleen maar mensen ontmoeten die op henzelf lijken, zijn ze ook niet goed in staat om in gesprek te gaan met mensen die in heel andere omstandigheden leven. In *NRC Handelsblad* werd laatst betoogd dat vijftien procent van onze bevolking laagbegaafd is, dat is gewoon een kwestie van normaalverdeling. Het gaat om mensen die moeite hebben met de steeds complexere bureaucratie. Het is toch eigenlijk erg dat beleidsmedewerkers dat niet paraat hebben, zo'n getal. Of vraag aan de gemiddelde departementsambtenaar wat het middeninkomen is. Die denkt dat dat zijn inkomen is. Dan zeg ik: het is toch wel goed dat politici en overheidsdiensten regelmatig een *reality check* hebben. En dat ontstaat niet vanzelf. Dat moet georganiseerd worden.'

Morten Mathijsen, de hoofdpersoon in de thriller, is precies de kwalijke karikatuur van de politicus – machtsbelust, elitair, autoritair – die zo'n opgang maakt in het publieke gesprek. Slimme keuze van de CPNB?

'Nou ja, ik heb een kritisch voorwoord geschreven. Ik was eigenlijk wel verrast dat twee parlementair journalisten (Anna Levander is het pseudoniem van Annet de Jong en Dominique van der Heyde – BU) zo'n personage opvoeren. Misschien heeft het genre een dergelijke figuur nodig.'

TEKST: BERT UMMELEN FOTO: GERRIT SERNÉ